

УДК 82-92:82.09

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2023.4.6>**Ольга ТРЕБИК**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу, ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039

ORCID: 0000-0003-4467-9193

Роман ТКАЧЕНКО

доктор філологічних наук, викладач української літератури, Коледж інженерії, управління та землевпорядкування Національного авіаційного університету, вул. Метробудівська, 5а, Київ, 03039

ORCID: 0000-0003-3122-3250

Olha TREBYK

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at English Philology and Translation Department, Private Joint-Stock Company «Higher education institution «Interregional Academy of Personnel Management», 2, Frometivska St, Kyiv, Ukraine, 03039

ORCID: 0000-0003-4467-9193

Roman TKACHENKO

Doctor of Philological Sciences, Lecturer of Ukrainian Literature, Professional College of Engineering, Management and Land Management of the National Aviation University, 5a, Metrobudivska St, Kyiv, Ukraine, 03039

ORCID: 0000-0003-3122-3250

**ПУБЛІЦИСТИЧНІ ТА ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ ПРАЦІ
ПАВЛА МАЛЯРА: ПРОВІДНІ ТЕМИ ТА ІДЕЇ****PUBLICISTIC AND LITERARY-CRITICAL WORKS
OF PAVEL MALYAR: KEY THEMES AND IDEAS**

Мета статті полягає в аналізі публіцистичної та літературно-критичної спадщини П. Маляра з метою виявлення основних тем та ідей, які притаманні цьому автору. Науковою новизною є докладний огляд публікацій П. Маляра протягом періоду з 1942 по 1995 роки та їхнього впливу на розвиток української культури.

У тексті аналізується творчість і публіцистика П. Маляра, зосереджуючись на його основних темах та ідеях. Автор виявляє, що центральною для Маляра стала тема відродження української культури, що відображається у його роботах. Окрім цього, в статті зазначається розширення тематики на питання християнства у другій половині 80-х років. Маляр висловлює думку про походження християнства в Україні та підтримує думку про український походження Криму. Усі ці ідеї сприяли формуванню унікального художнього стилю Маляра, який поєднує аналітичність з романтичністю та етнографічну скрупульозність з витонченою естетикою.

Результати аналізу свідчать про те, що панівною темою в публіцистичній діяльності Маляра є відродження української культури. Він підкреслює, що національне відродження передбачає повернення до традицій суверенності людини і нації, а також відновлення духовних корінь українського народу. Важливим є те, що Маляр посилається на творчість Г. Сковороди та Т. Шевченка як символи національної ідентичності, які беруть відліки від авторитету Біблії, античної культури та народної творчості. Ця аналіз показує, що він розглядає українську історію як нерозривну частину історії європейських народів.

У додаток до його акценту на відродженні культури, Маляр також звертає увагу на соціальні та політичні аспекти українського життя. Через свої публікації він висловлював думки щодо важливих проблем суспільства та підкреслював необхідність активної участі громадян у формуванні майбутнього країни. Його творчість стала важливим джерелом відомостей про епоху та соціокультурні тенденції свого часу, а його погляди і ідеї залишаються актуальними й сьогодні, спонукаючи до роздумів та дій.

Висновки статті підкреслюють важливість ролі П. Маляра у відновленні та популяризації української культури. Його публікації відображають власний світогляд, сформований в період діяльності МУРу та застосування УРДП, і вони залишають слід в історії української літератури та культури.

Ключові слова: ідея, літературна критика, модернізм, публіцистика, тема, традиція, християнство.

The purpose of this article is to analyze the publicistic and literary-critical legacy of Pavel Malyar in order to identify the main themes and ideas that characterize this author. The scientific novelty lies in the comprehensive

review of Pavel Malyar's publications from 1942 to 1995 and their influence on the development of Ukrainian culture.

The text analyzes the creativity and journalism of P. Malyar, focusing on his main themes and ideas. The author reveals that the theme of revival of Ukrainian culture, which is reflected in his works, became central for Malyar. In addition, the article notes the expansion of the subject to the question of Christianity in the second half of the 80s. Malyar expresses his opinion about the origin of Christianity in Ukraine and supports the opinion about the Ukrainian origin of Crimea. All these ideas contributed to the formation of Malyar's unique artistic style, which combines analytical with romanticism and ethnographic scrupulousness with sophisticated aesthetics.

The results of the analysis indicate that the predominant theme in Malyar's publicistic work is the revival of Ukrainian culture. He emphasizes that national revival entails a return to the traditions of individual and national sovereignty, as well as the restoration of the spiritual roots of the Ukrainian people. Importantly, Malyar refers to the works of Hryhorii Skovoroda and Taras Shevchenko as symbols of national identity, drawing inspiration from the authority of the Bible, ancient culture, and folk creativity. This analysis demonstrates his view of Ukrainian history as an integral part of the history of European nations.

In addition to his emphasis on cultural revival, Malyar also paid attention to the social and political aspects of Ukrainian life. Through his publications, he expressed opinions on important societal problems and emphasized the need for active participation of citizens in shaping the country's future. His work became an important source of information about the era and socio-cultural trends of his time, and his views and ideas remain relevant today, prompting thought and action.

The conclusions of the article underscore the significance of Pavel Malyar's role in the revival and popularization of Ukrainian culture. His publications reflect his own worldview, shaped during the period of the Ukrainian Liberation Movement and the founding of the Ukrainian Republican Democratic Party, leaving a lasting impact on the history of Ukrainian literature and culture.

Key words: Christianity, idea, literary criticism, modernism, publicistic, theme, tradition.

Дослідження літератури української діаспори фактично розпочалося в Україні після здобуття незалежності. І на цьому полі вже зроблено чимало: окремі публікації, літературні портрети, перевидання текстів, хрестоматії, антології тощо. Але йшлося передовсім про найяскравіші імена, про Євгена Маланюка, Івана Багряного, Уласа Самчука, Юрія Шевельова, Олега Зуєвського, Василя Барку та ін. Утім, знання творчості окремих видатних осіб навряд чи дає адекватне уявлення про загальну картину інтелектуального життя діаспори, її різномірних середовищ, «підводних течій», суперечностей, нюансів. Навіть кілька талановитих сторінок письменників другого чи третього ряду привносять неповторні штрихи в загальну мозаїку літературного життя, слугують вказівкою на нереалізовані паростки творчого потенціалу і прийдешні новації. Адже саме на маргінесах літературного процесу визрівають революційні зміни.

Павло Маляр народився в Миргороді 1910 року, звідси псевдонім Павло Миргородський. 1941 року закінчив Харківський університет, 1967 р. отримав диплом магістра славістики в Сіракузькому університеті (США). Під час окупації працював у газеті «Відродження» («Миргородські вісті»). По війні належав до кола І. Багряного, був членом ЦК УРДП, співзасновником і першим редактором газети «Українські вісті». Надрукував дві збірки оповідань «Щастя» (1947) і «Книжку про те, як живуть легенди» (1978), повість «Хліб» (1954) і роман-трилогію «Золотий дощ» (1965–1967), менш відомі публікації у збірнику «Слово»: драма в трьох новелах «Григорій Сковорода» (1976), уривок

з першої книги історичного роману «Війна» (1983), уривок під назвою «Мати» з повісті «Ранок» (1980), а також десятки публіцистичних, літературознавчих та літературно-критичних статей, наукових рецензій в часописах «Сучасність», «Нові дні», «Наш вік», «Українські вісті», «Український Прометей», «Рідна школа» та ін. 1978 р. разом з Євгеном Федоренком Маляр упорядкував хрестоматію з української літератури ХХ ст., яку через двадцять років у доповненому і розширеному вигляді в чотирьох книгах під назвою «Українське слово» видав в Україні Василь Яременко. Довгий земний шлях Павла Маляра завершився 2005 р. у місті Сіракузи штату Нью-Йорк.

Про цього письменника досі написано небагато. У восьмому томі «Історії української літератури» Юрія Коваліва (у розділі про неореалістів-неотрадиційників) йому відведено одне речення: «Роман-трилогія «Золотий дощ» («Чайка», «Перевесники», «Поєма про Улянку», 1965–1975) П. Маляра складається з кількох окремих розділів, об'єднаних спільними персонажами й спільною ідеєю виживання українців за екстремальних обставин, має ознаки хроніки» [5, с. 324]. Найтоншим поціновувачем прози Маляра виявився Юрій Клиновий (Стефаник), зачарований її «незграбною красою» він писав: «Коли йому бракує стилістичної вигладженості й ліричного звуку прози Ю. Яновського, то йому напевно не бракує його глибини» [4, с. 461] або: «Це ж бо густа, насичена по береги змістом і образністю проза, здається одна з «найгустіших» в українській літературі» [4, с. 464]. Крім того, прозу Маляра досліджу-

вали Олена Бровко («Жанрово-структурний елемент новели у прозі Ігоря Костецького та Павла Маляра» [1]) та Марина Дідук («Проблема збереження національної ідентичності у творчості Павла Маляра періоду еміграції»). Заслугує на увагу біографічний нарис «Павло Маляр» Людмили Розсохи та Володимира Джуни [28]. Натомість окремих розвідок, присвячених публіцистичним і літературно-критичним працям Маляра, наскільки нам відомо, не з'являлося.

Значну частину життя Малярові випало бути журналістом. Однак друкувався він нечасто. Бібліографи ще не уклали списку його праць. Тому доведеться обмежитись трьома десятками публікацій, які вдалось розшукати в нетрях Інтернету. Гадаємо, вони є достатньо презентабельними, оскільки містять наскрізні теми та ідеї, що дозволяють скласти уявлення про публіцистику П. Маляра в цілому. Уся вона виразно ділиться на хронологічно нерівні дві частини: воєнну і повоєнну. Використовуючи описово-аналітичний метод, спробуємо вирізнити в ній ключові теми, мотиви та ідеї. Поняття теми беремо широко разом з проблемами, для яких певна тема є «спільним знаменником», тобто йдеться про проблемно-тематичні комплекси.

Письменницький і журналістський дебют П. Маляра припали на роки Другої світової війни. Упродовж 1942 р. (4 березня – 10 грудня) у газеті «Відродження» (з 13.09.1942 «Миргородські вісті») він опублікував близько десятка публіцистичних і літературно-критичних статей. Усі вони мають просвітницький характер і за духом мало чим відрізняються від того, що тоді друкував Ю. Шевельов у Харкові чи У. Самчук на Волині. У тих-таки «Миргородських вістях» з'являлися також твори Леоніда Мосендза і Уласа Самчука. У Миргороді, в редакції газети, Маляр співпрацював з відомими згодом Михайлом Воскобійником і Олегом Зуєвським. Очевидно, наразі йдеться про досить однорідне творче, національно свідоме середовище зі спільними інтересами і життєвими принципами. Принаймні 1942 р. як Самчука, так і Маляра (за статтю «Мазепа чи Хмельницький?») викликали в гестапо за несумісні з діями окупаційної влади погляди.

У миргородських і харківських публікаціях Маляра представлено винятково теми з української культури та історії. Так, він пише низку статей, присвячених річницям видатних діячів української культури: про Тараса Шевченка [6], Миколу Лисенка [10], Степана Васильченка [9]. Шевченко у нього – символ національного відродження з джерел народної творчості, Лисенко – творець українського

оперного мистецтва, Васильченко – найкращий знавець дитячої душі, майстер новели настрою. Міркуючи про історичне минуле, автор називає Київську Русь – першою українською державою, а слово «Русь» вважає питомо слов'янським [7]. Мовлячи про сучасність, публіцист переймається станом архівів, музеїв, народних ремесел, підтримує паростки літературних талантів. На його думку, «селянство – найтриваліший елемент, що зберігає самобутність і своєрідність кожної нації» [8]. Переважно у відгуках про сучасні події Маляр вимушено вдається до пропагандистських кліше, скажімо, про культурну вищість німецького солдата чи про комунізм як «вигадку жидівства з метою всесвітнього панування» [8]. Однак ці твердження, як і «Два сонети» О. Зуєвського про звільнення Європи від «жидів-лихварів» [3], певно, не виражали справжніх думок авторів. Ці тексти нічим не кращі й не гірші від кон'юнктурних віршів Максима Рильського, Миколи Бажана, Андрія Малишка про Сталіна. Насправді основний нерв публіцистики П. Маляра періоду війни – відродження української культури.

Зі статті «Чому вчить досвід» (1995 р.) [27] випливає, що для Маляра-емігранта зв'язок з Батьківщиною був засадничим. У зазначеній статті з нагоди ювілею газети «Українські вісті» письменник схвалює постійний інтерес цього часопису до подій в Україні. Він був проти зарахування радянських українців до ворожого табору, тому що незалежна Україна в майбутньому відбудеться і за їхньої участі. Як бачимо, Маляр цікавився не лише літературним процесом. Його увагу привертають також економічні та політичні явища. Скажімо, він вказує на ознаки колоніального становища Радянської України в економіці («Україна сьогодні», 1974 р.): надмірна кількість розораних земель, масове вирубування лісів, відбір газу для потреб метрополії тощо [19]. Аналізуючи доповіді на черговому пленумі СПУ («Яке буде завтра?», 1972 р.), критично оцінює зростання кількості літературних «новобранців» і їхніх книжок, адже літературна якість останніх лишала бажати кращого. Він засуджує як ідеологічну тенденційність, так і радикальне новаторство, потяг до експерименту задля експерименту. На його думку, вирішальною запорукою художньої якості, окрім таланту, є національний ґрунт. Щоб називатися українським письменником, мало жити в Україні, треба бути носієм української культури [16].

Однак, з другого боку, публіцистична і літературно-критична спадщина П. Маляра

(в доступному нам обсязі) не засвідчує інтересу до літературно-мистецького і суспільно-політичного життя США чи Західної Європи. Складається враження, що еліта української еміграції, за окремими винятками, являла собою своєрідний анклав серед іноземців. Звісно, їхні діти і внуки успішно асимілювались в чужомовне середовище, але переважно ціною втрати української ідентичності. Утім, достатньо погортати діаспорні часописи, щоб переконатися: проблема складніша. На їхніх сторінках трапляються і переклади сучасної світової літератури, і хроніка тамтешнього політичного мейнстріму, і подорожні нотатки, і роздуми з приводу налагодження комунікації з чужомовним читачем [2]. Зрештою, в діаспорі були різні середовища, і різні часописи. Культурна ізоляція справді існувала, однак не тотальна і не лише з вини емігрантів. У західному світі їх вирізняла світоглядна й мовна інакшість, але треба визнати, що і світ не надто переймався їхньою долею.

Як вчений-україніст і громадський діяч Маляр трактував тему України комплексно і всебічно, обіймав думкою минуле, сучасне і майбутнє, цікавився українською політикою, етнографією, соціологією, історією мовознавством. Тому його наукові рецензії містять публіцистичні пасажі, як-от з приводу збірника на пошану Ю. Шевельова, де явищу мовної некультурності Маляр слушно надає політичного значення, називає засобом русифікації [18]. Так само виходять за межі наукової полеміки у площину публіцистики його міркування про структуралізм.

«Структуралізм» стає ключовим словом у Малярових роздумах про модерністську літературу. Адже структуралізм пропонує, по суті, альтернативну багатопланову картину світу, на яку доводиться перелаштовувати наше безпосереднє світовідчуття. Письменник вбачає генезу цього методу і вчення зокрема в російському формалізмі (що загальновідомо) і пов'язує типологічно (індивідуальний нюанс) з середньовічним номіналізмом. Типологічною ознакою зближення номіналізму з структуралізмом названо «заперечення зв'язку слова з реальністю» [21, с. 190], перетворення слова на самодостатню, зосереджену в собі реальність, власне, йшлося про розширення можливостей слова шляхом послаблення референції з денотатом (дійсністю, річчю). У мистецтві модернізму це проявилось у культивуванні уваги до художньої форми, що нерідко супроводжувалось затемненням змісту.

Традиційники і модерністи по-різному ставилися до слова. Для перших це слово-

семанта, засіб досягнення єдиної і достеменної дійсності, для других – слово-лексема, ціль у собі, мета, окрема дійсність, одна з багатьох. Маляр засуджує крайні прояви останньої тенденції. На його думку, це поезія без образів, без сенсу, машинова поезія, антипоезія, дегуманізація мистецтва. Тому вірші Олекси Веретенченка йому більше подобались, ніж вірші земляка Олега Зуєвського [17].

І все ж письменник не заперечував модернізм в цілому, а лише денационалізовані й водночас дегуманізовані зразки цього явища. Про Нью-Йоркську школу поетів він пише: «Біда окремих поетів з того середовища в тому, що вони лишилися приреченими «модерністами», збилися на манівці наслідування чужих зразків, посвятилися впровадженню їх в українську літературу: біда їх у тому, що вони повторюють давно застаріле в модерні й не створили свого, нового – властивого українському модерну. І найгірше те, що дехто пішов по похилій сучасного міжнародного модернізму, який став явищем розкладу, а не становлення в мистецтві слова» [17, с. 17–18]. Навряд чи після цих слів слушно зараховувати Маляра до традиційників. У вічній суперечці новаторів з консерваторами він радше представник мистецького помежів'я. До того ж, його власна письменницька практика, попри традиційну селянську тематику, засвідчує впливи модерністів Юрія Яновського і Тодося Осьмачки.

Літературна критика Маляра присвячена в основному авторам з подібними до нього творчими принципами: Василь Барка, Т. Осьмачка, Володимир Нестерович, Юрій Буряківець, Яр Славутич, Михайло Шолохов. У його рецензіях і літературознавчих розвідках переважає естетичний підхід. Він звертає увагу на композицію, природу жанру, характер художніх засобів, природу таланту, творчу еволюцію, впливи, авторську філософію, індивідуальний стиль, тематику, наголошує на мистецькій трансформації дійсності, виокремлює прикмети саме українського, як йому видається, художнього світу: героїчний епос, трагічний оптимізм, український національний стиль.

Скажімо, у Яра Славутича ліричне набуває ознак героїчного та епічного, серед художніх засобів переважає метафоричний епітет, художні засоби більше промовляють до розуму, ніж до серця, його генеза як поета – неокласики, а в пізнього Славутича спостерігається поворот від героїки змагань до поезії пізнання [15]. Рецензуючи роман «Рай», Маляр зазначає Барчине сквородиноство і цілком демонічний авторський образ радян-

ської дійсності [11]. У статті про Осьмачку критик захоплюється глибинною народністю прозаїка, вважає автора «Старшого боярина» творцем національного стилю, що синтезував фольклор з античністю [12]. В. Нестеровича Маляр хвалить за розширення тематики української прози [13], а Ю. Буряківця за відродження традиції українського віршованого героїчного епосу [25]. У прозі Шолохова Маляр побачив чуттєвий епізм, гострі конфлікти в сюжетах, філософську безпристрасність в авторському голосі і те, що «випадок не панує над людиною, не вирішує її долі» [14, с. 18].

Цікаво, що характеризує колега, Маляр мимоволі характеризує себе, власну прозу. Приміром, у Славутича він знаходить бароковий національний стиль, у Барки – любе його серцю скворородинство, в Осьмачки – експресію та античну пластику, у Нестеровича – розмивання грані між документальною прозою і белетристикою, у Шолохова – вплив Василя Стефаника, архетипальну чуттєвість без дидактики. Загалом, це синтез емоцій та рацій в єдине художнє ціле (окреме питання – наскільки йому це вдалося): аналітичного повісткування з романтично-піднесенням, документалістики і фантазії, етнографічної скрупульозності з витонченою естетикою, мовлення глибоко народного і водночас по-книжному велемовного. Усе це робить «сільську» прозу Маляра явищем неповторним навіть поруч з такими майстрами, як У. Самчук, Феодосій Роговий чи Григорій Тютюнник.

У другій половині 80-х рр. у публіцистиці П. Маляра з'являється нова тема християнства. Вона виростає з принагідних згадок у формат окремих публікацій. Стаття, майже замітка, «Освячення Божого храму у Ворнерс» (1986 р.) розпочинається з твердження про виняткову роль в діяльності української православної церкви трьох митрополитів: Петра Могили, Василя Липківського і Мстислава (Скрипника) [22]. З нагоди тисячоліття хрещення Русі Маляр поділився міркуваннями про зародження християнства в Україні. На його думку, християнство на українських теренах з'явилося набагато раніше за офіційну дату, коли воно перетворилося на державну релігію. За його словами, Україна засвоїла християнство безпосередньо від апостола Андрія з Криму через посередництво черняхівської культури. Письменник аргументує це твердження відмінністю у поховальному обряді на Русі та у Візантії (греки хоронили двічі). Аби довести, що українці існували у період раннього християнства,

автор вдається до сумнівних історичних екскурсів, згідно з якими мізинська культура – хліборобська, а скіфи у причорноморських степах – автохтони. За його уявленнями, Крим завжди був український (написано ніби сьогодні): «Крим споконвіку є земля українського народу! Він не був ні грецький, ні готський (зрештою – не був і татарський). Степова рівнина Криму перебуває назавжди заселена автохтонами – хліборобами, родо-від яких неперервно ведеться від середньої кам'яної доби мезоліту, коли стабілізується Мізинська культура хліборобських племен на українських землях» [26, с. 6].

Повноцінна культура, на думку Маляра, мусить бути неодмінно національною. З-поміж усіх українських письменників він найчастіше згадує Шевченка і Григорія Сковороду як найяскравіших і найглибших виразників українського народного духу. Слідом за ними інші українські митці мають відкривати духовні скарби минулого в річищі єдиного національного стилю. Шевченко для них слугуватиме взірцем, ніби камертон: «Шевченкова естетика не лише походить з національного українського джерела, вона стала основою нашої, властиво української, суто національної естетики, на якій зростає українське національне мистецтво аж до найновіших творінь у літературі, малярстві, музиці...» [20, с. 5]. В осерді Шевченкової естетики, що увібрала творчу спадщину Сковороди та Івана Вишенського, перебуває «естетична категорія вільної діяльної людини» у пошуках і утвердженні правди-справедливості [20]. Сковорода ствердив духовну суверенність особистості, Шевченко – духовну суверенність народу. Однак людина не є повновартісна лише в пошуках істини. Цей поворот думки публіциста дещо нагадує відомий афоризм Карла Маркса про те, що філософи досі лише пояснювали світ, замість того щоб його змінити. Тому від філософії самопізнання Шевченко переходить до ідеології націєтворення. І тут проблемним вузлом, вододілом, що розмежував двох класиків, є ставлення до повстання гайдамаків. Усе ж обом їм властиве уявлення про добро в природі й зло в суспільстві, а отже, віра в первинну гармонію, порушену людьми. За цими міркуваннями відкриваються, звісно, глибші джерела: Біблія, античність, народна творчість. Зрештою, цей рух *ad fontes* провадить до усвідомлення спільного коріння культур європейських народів.

У цих міркуваннях бачиться відгомін концепції національно-органічного стилю, створеної у середовищі Мистецького українського руху. Розвиток мислиться як відродження,

повернення до первісно ідеального ладу, а не конструювання принципово нового. Національну ідентичність розуміють як щось усталене і завершене.

Тематика публіцистичних і літературно-критичних праць П. Маляра від перших публікацій періоду німецько-радянської війни і до 80-х рр. істотно не змінилась. Адже у воєнні й повоєнні роки (участь у МУРі та УРДП І. Багряного) остаточно сформувався його світогляд. Він писав про український літературний процес, про природу модернізму, про культурне, наукове, економічне, суспільно-політичне життя в Україні, про українців в еміграції, про діяльність УПЦ в США, про походження українського народу і хрещення Русі тощо. Маляр мав амбівалентне ставлення до модернізму, застосовував передовсім естетичний підхід до оцінки мистецьких явищ, вірив у прадавнє коріння українського народу, підносив роль церкви в українській історії, відки-

дав всуціль негативне ставлення до радянської дійсності і крайні форми націоналізму. Його метатемою було українське національне відродження, метаідеєю стала думка про неможливість ренесансу української культури без повернення до власного духовного коріння, без реалізації суверенності людини і нації. Думки про традицію свободи, розвиток і зв'язок з минулим можна вважати аксіомами. А щодо решти сучасна гуманітарна наука могла би внести корективи. Якщо виходити з уявлення про плінну ідентичність, національна культура перебуває у постійному становленні, тому надається не лише до відродження, а й до зародження принципово нового, може культивувати традицію не тільки в класичному її варіанті, творити не один національний художній стиль, а стилі. Звичайно ж, окреслені інтелектуальні обрії П. Маляра потребують уточнення з урахуванням усіх його робіт в означених жанрах, а також художнього доробку і листування.

Література:

1. Бровко О. Жанрово-структурний елемент новели у прозі Ігоря Костецького та Павла Маляра. *Наукові записки ТНПУ. Літературознавство*. 2010. Випуск 30. С. 168–176.
2. Гніздовський Я. Про культурні зв'язки нашої еміграції. *Сучасність*. 1973. № 12. С. 80–87.
3. Зуєвський О. Два сонети. *Відродження*. 14.06.1942.
4. Клиновий Ю. Моїм синам, моїм приятелям: статті та есеї. Едмонтон – Торонто, 1981. 616 с.
5. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець ХІХ – поч. ХХІ ст.: підручник: у 10 т. Т. 8. Еміграційні колізії письменства. К.: Академія, 2021. 592 с.
6. Маляр П. Шевченко – борець за Україну. *Відродження*. 07.03.1942.
7. Маляр П. До назв «Україна», «Русь». *Відродження*. 23.05.1942.
8. Маляр П. Виставка народних художніх виробів. *Відродження*. 26.07.1942.
9. Маляр П. Степан Васильченко (До 10-річчя з дня смерті). *Відродження*. 11.08.1942.
10. Маляр П. Видатний композитор (До 30-річчя з дня смерті М. Лисенка). *Відродження*. 06.12.1942.
11. Маляр П. «Мені в рай войти не дають...» *Нові дні*. 1954. № 59. С. 15–17.
12. Маляр П. Поет знеможеної душі. *Нові дні*. 1962. № 153. С. 11–13.
13. Маляр П. «А світ може належати й нам...» *Нові дні*. 1965. № 189. С. 13–15.
14. Маляр П. Шолохов – лавреат Нобля. *Нові дні*. 1965. № 191. С. 14–18.
15. Маляр П. Підсумок творчості поета. *Нові дні*. 1966. № 192. С. 12–15.
16. Маляр П. Яке буде завтра? *Нові дні*. 1972. № 270–271. С. 3–4.
17. Маляр П. «Слово» – 5-й збірник. *Нові дні*. 1973. № 285. С. 18–22.
18. Маляр П. Збірник на пошану Юрія Шевельова. *Сучасність*. 1973. № 12. С. 61–69.
19. Маляр П. Україна сьогодні (Триденна конференція, присвячена сучасній Україні). *Нові дні*. 1974. № 299. С. 29–31.
20. Маляр П. Біля джерел Шевченкової естетики. *Нові дні*. 1975. № 304. С. 2–5.
21. Маляр П. Русь – III, хозарська. *Сучасність*. 1979. № 7–8. С. 186–190.
22. Маляр П. Освячення храму Божого у Ворнерс. *Нові дні*. 1986. № 434. С. 30.
23. Маляр П. Шевченко й Скворода. *Рідна школа*. 1986. Ч. 1 (83). С. 4–8.
24. Маляр П. Григорій Скворода – батько духовного самовизначення українського народу. *Рідна школа*. 1986. Ч. 1 (83). С. 16–18.
25. Маляр П. Юрій Буряківець (в його 65-річчя). *Нові дні*. 1987. № 446. С. 14.
26. Маляр П. Становлення християнства в українського народу. *Нові дні*. 1988. № 456. С. 3–6.
27. Маляр П. Чому вчить досвід. *Відзначення 50-ліття часопису «Українські вісті» та Української Демократичної Республіканської Партії 1945–1995*. Лондон: Одумівська Оселя «Україна». 1995. С. 307.
28. Розсоха Л., Джуль В. Павло Маляр: До 100-річчя від дня народження. Миргород: ТОВ «Миргород», 2010. 44 с.

References:

1. Brovko O. (2010). Zhanrovo-strukturnyi element novely u prozi Ihoria Kostetskoho ta Pavla Maliara. [Genre and Structural Element of the Novel in Prose by Igor Kostetsky and Pavel Malyar], *Naukovi zapysky TNPU. Literaturoznavstvo*. 2010. Vypusk 30. S. 168–176 [in Ukrainian].
2. Hnizdovskiy Ya. (1973). Pro kulturni zviazky nashoi emihratsii. [About the cultural ties of our emigration] *Suchasnist*. 1973. № 12. S. 80–87 [in Ukrainian].
3. Zuiievskiy O. (1942). Dva sonety [Two sonets], *Vidrodzhennia*. 14.06.1942 [in Ukrainian].
4. Klynovyi Yu. (1981). Moim synam, moim pryiateliam: statyi ta esei. [To my sons, my friends: articles and essays] *Edmonton – Toronto 1981*. 616 s [in Ukrainian].
5. Kovaliv Yu. (2021). Istoriia ukrainskoi literatury: kinets 19 – poch. 21 st.: pidruchnyk: u 10 t. T. 8. Emihratsiini kolizii pysmenstva. [History of Ukrainian literature: the end of the 19th century – the beginning 21st century: textbook: in 10 volumes, T.8. Emigration collisions of writing] *K.: Akademiia*, 2021. 592 s. [in Ukrainian].
6. Maliar P. (1942). Shevchenko – borets za Ukrainu. [Shevchenko – fighter for Ukraine], *Vidrodzhennia*. 07.03.1942 [in Ukrainian].
7. Maliar P. (1942). Do nazv «Ukraina», «Rus». [To the names "Ukraine", "Rus"], *Vidrodzhennia*. 23.05.1942 [in Ukrainian].
8. Maliar P. (1942). Vystavka narodnykh khudozhnikh vyrobiv [Exhibition of folk art products], *Vidrodzhennia*. 26.07.1942 [in Ukrainian].
9. Maliar P. (1942). Stepan Vasylchenko (Do 10-richchia z dnia smerti) [Stepan Vasylchenko (To the 10th anniversary of his death)], *Vidrodzhennia*. 11.08.1942 [in Ukrainian].
10. Maliar P. (1942). Vydatnyi kompozytor (Do 30-richchia z dnia smerti M. Lysenka) [Outstanding composer (To the 30th anniversary of the death of M. Lysenko)], *Vidrodzhennia*. 06.12.1942 [in Ukrainian].
11. Maliar P. (1954). «Meni v rai voity ne daiut...» ["They don't let me enter heaven..."], *Novi dni*. 1954. № 59. S. 15–17 [in Ukrainian].
12. Maliar P. (1962). Poet znemozhenoi dushi. [Poet of a weak soul], *Novi dni*. 1962. № 153. S. 11–13 [in Ukrainian].
13. Maliar P. (1965). «A svit mozhe nalezhaty y nam...» ["And the world can belong to us too..."], *Novi dni*. 1965. № 189. S. 13–15 [in Ukrainian].
14. Maliar P. (1965). Sholokhov – lavreat Noblia. [Sholokhov – Nobel laureate] *Novi dni*. 1965. № 191. S. 14–18 [in Ukrainian].
15. Maliar P. (1966). Pidsumok tvorchosty poeta. [Summary of the poet's work.] *Novi dni*. 1966. № 192. S. 12–15 [in Ukrainian].
16. Maliar P. (1972). Yake bude zavtra? [What will tomorrow be like?] *Novi dni*. 1972. № 270–271. S. 3–4 [in Ukrainian].
17. Maliar P. (1973) «Slovo» – 5-y zbirnyk ["The Word" – 5th collection]. *Novi dni*. 1973. № 285. S. 18–22 [in Ukrainian].
18. Maliar P. (1973). Zbirnyk na poshanu Yurii Shevelova. [Collection in honor of Yuriy Shevelev], *Suchasnist*. 1973. № 12. S. 61–69 [in Ukrainian].
19. Maliar P. (1974). Ukraina sohodni (Trydenna konferentsiia, prysviachena suchasni Ukraini) [Ukraine today (Three-day conference dedicated to modern Ukraine)], *Novi dni*. 1974. № 299. S. 29–31 [in Ukrainian].
20. Maliar P. (1975). Bilia dzherel Shevchenkovo estetyky. [Near the sources of Shevchenko's aesthetics], *Novi dni*. 1975. № 304. S. 2–5 [in Ukrainian].
21. Maliar P. (1979). Rus – III, khozarska. [Rus – III, Khazar], *Suchasnist*. 1979. № 7–8. S. 186–190 [in Ukrainian].
22. Maliar P. (1986). Osviachennia khramu Bozhoho u Vorners [Consecration of the temple of God in Warners], *Novi dni*. 1986. № 434. S. 30 [in Ukrainian].
23. Maliar P. (1986). Shevchenko y Skovoroda. [Shevchenko and Skovoroda], *Ridna shkola*. 1986. Ch. 1 (83). S. 4–8 [in Ukrainian].
24. Maliar P. (1986). Hryhorii Skovoroda – batko dukhovnoho samovyznachennia ukrainskoho narodu. [Hryhorii Skovoroda is the father of the spiritual self-determination of the Ukrainian people], *Ridna shkola*. 1986. Ch.1 (83). S. 16–18 [in Ukrainian].
25. Maliar P. (1987). Yurii Buriakivets (v yoho 65-richchia) [Yurii Buryakivets (on his 65th birthday)] *Novi dni*. 1987. № 446. S. 14 [in Ukrainian].
26. Maliar P. (1988). Stanovlennia khrystianstva v ukrainskoho narodu. [Formation of Christianity in the Ukrainian people] *Novi dni*. 1988. № 456. S. 3–6 [in Ukrainian].
27. Maliar P. (1995). Chomu vchyt dosvid. Vidznachennia 50-littia chasopysu «Ukrainski visti» ta Ukrainskoi Demokratychnoi Respublikanskoii Partii 1945–1995 [Why experience teaches. Commemoration of the 50th anniversary of the magazine "Ukrainian News" and the Ukrainian Democratic Republican Party 1945–1995]. *London: Odumivska Oselia «Ukraina»*. 1995. S. 307 [in Ukrainian].
28. Rozsokha L., Dzhun V. (2010). Pavlo Maliar: Do 100-richchia vid dnia narodzhennia. [Pavlo Malyar: To the 100th anniversary of his birth], *Myrhorod: TOV «Myrhorod»*, 2010. 44 s [in Ukrainian].